

Valodas līdzekļu pārdaudzums tekstveidē

Inta Urbanoviča

Rīgas Stradiņa universitāte, Valodu centrs, Latvija

Ievads. Par valodas līdzekļu pārdaudzumu valodas praksē runā tajos gadījumos, ja tekstveidē tiek izmantoti valodas līdzekļi, kas nav vajadzīgi jēdzieniskā satura atklāšanai kontekstā. Valodniecībā šādas parādības apzīmēšanai tiek izmantoti dažādi termini, piemēram, liekvārdība, tautoloģija, pleonasms, redundance, pārspilējums. Valodas līdzekļu pārdaudzums ir pretrunā ar vienu no svarīgākajām valodas attīstības tendencēm – ekonomēšanu, tāpēc ir lietderīgi izvērtēt, kādi iemesli liek valodas lietotājam darboties pret šo tendenci. Šis jautājums ir aktuāls no valodas kultūras viedokļa, jo veiksmīgu komunikāciju nodrošina optimāls valodas līdzekļu lietojums.

Darba mērķis, materiāls un metodes. Darba mērķis ir analizēt, kādi faktori nosaka valodas līdzekļu pārdaudzumu valodas praksē, pievēršot uzmanību ne tikai semantiskajam, bet arī stilistiskajam un pragmatiskajam aspektam. Darba izstrādē izmantota teorētiskās literatūras analīzes metode un deskriptīvā metode teorētisko atziņu izstrādē, savukārt praktiskā materiāla analīzē dominē distributīvā jeb apkaimes analīzes metode un transformatīvā metode.

Rezultāti. Valodas līdzekļu pārdaudzums tekstveidē var būt gan motivēts, gan nemotivēts, un to nosaka ne tikai semantiskie, bet arī stilistiskie un pragmatiskie tekstveides nosacījumi. Motivētu valodas līdzekļu pārdaudzumu var noteikt valodas gramatiskā savdabība – tas, piemēram, ir vērojams verbu pabeigtības izpausmēs (*novilkt nost, nest atpakaļ*). Par motivētu valodas līdzekļu pārdaudzumu var uzskatīt valodas līdzekļus, kas lietoti runātā valodā paužu aizpildīšanai. Tāpat par motivētiem var uzskatīt izteiksmes līdzekļus, kas pilda diskursa iezīmētāju funkcijas. Savukārt par nemotivētu valodas līdzekļu pārdaudzumu būtu uzskatāmi tie valodas līdzekļu lietošanas gadījumi, kam nav konstatējama funkcionālā lietderība nedz no semantiskā, nedz stilistiskā, nedz pragmatiskā viedokļa.

Pēc piemēru analīzes var secināt, ka biežāk sastopamie valodas līdzekļu pārdaudzuma lietojuma iemesli ir vairāki:

- 1) stereotipisku jeb trafaretu valodas līdzekļu lietojums (*nākt klajā ar paziņojumu = paziņot*);
- 2) politkorektu eifēmismu izmantošana (*cilvēks ar īpašām vajadzībām = invalīds*);
- 3) modes vārdu izmantošana (*pētījuma ietvaros = pētījumā; izmantot būvniecības kontekstā = izmantot būvniecībā*);
- 4) parazītvārdu lietojums (*es, teiksim, par to nedomāju = es par to nedomāju*);
- 5) vārdu nozīmes neizpratne (*neatbilst prasībām un standartiem = neatbilst prasībām*);
- 6) paaugstināta un pazemināta stila līdzekļu nemotivēts lietojums (*augstā vērtē turēt = cienīt*),
- 7) analogijas princips tekstveidē.

Secinājumi. Valodas līdzekļu pārdaudzumu no valodas kultūras viedokļa var vērtēt gan kā motivētu, gan kā nemotivētu atkarībā no semantiskās, stilistiskās un pragmatiskās lietderības.